BUCOVINA ÎN PRIMUL RĂZBOI MONDIAL (II)

MARIAN OLARU

Die Bukowina im Ersten Weltkrieg (II)

(*Zusammenfassung*)[*]

Der Verfasser dieses Beitrags zeigt, welche Folgen die militärischen, politischen, sozialen und ökonomischen Erreignisse aus der Bukowina zwischen den Jahren 1914–1918 in der Nachkriegszeit hatten. Auf Grund veröffentlichter und unveröffentlichter Quellen werden wichtige Informationen über die militärischen Feldzüge zwischen 1914 und 1917 belegt und die Art und Weise hervorgehoben, wie diese Feldzüge die Entwicklung der Verhältnisse zwischen der kaiserlichen Verwaltung und den Provinzbürgern, sowie die Verhältnisse zwischen den Provinzbürgern und den Besatzungstruppen des Zarenreichs beeinflussten. Im vorliegenden Artikel werden die militärische Situation der Bukowina in den Jahren 1917 und 1918, die Entwicklung des Kräfteverhältnisses zwischen den politischen Nationalbewegungen, sowie die Ereignisse präsentiert, die zur Vereinigung der Bukowina mit Rumänien im Jahre 1918 geführt haben.

Schlüsselwörter und -ausdrücke: Erster Weltkrieg, das Herzogtum Bukowina, politisches und nationales Projekt, Eliten, politische Parteien, Vereinigung, Rumänien, Nationalbewegungen usw.

Până în iunie 1916, rușii au încercat, în mai multe rânduri, să reia teritoriile pierdute în Bucovina și Galiția. Deși a fost o relativă stabilitate a frontului, evenimentele de pe frontul bucovinean arată că, încă în Ajunul Crăciunului din anul 1915, rușii au bombardat intensiv, încât locuitorii au petrecut cu grijă sărbătorile. La 18 și 25 ianuarie 1916, după sărbătorile pe stil vechi ale ortodocșilor, ofensiva rușilor a fost respinsă, în ambele cazuri, la Boian și Zaleszcziki. Până la 20 martie 1916, a fost liniște în Bucovina, când, profitând de venirea primăverii, țarul însuși a preluat comanda pe Frontul de Răsărit și a concentrat impresionante

[*] Traducere: Ștefănița-Mihaela Ungureanu.

Analele Bucovinei, **XXIII**, *1* (46), p. 107–129, Rădăuți–Bucureşti, 2016

BDD-A32804 © 2016 Institutul „Bucovina” al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 08:56:35 UTC)

efective militare, pentru a declanșa o puternică ofensivă pe un front de 1 500 de km, de la Boian la Riga. Informațiile istorice, pe care le avem la dispoziție, arată că pentru această ofensivă au fost folosite 40 de corpuri de armată, tunuri japoneze pentru vasele militare și, deși au spart frontul inițial, la Ocna – Zaleszcziki, rușii au fost respinși din nou[1].

La 11 iunie 1916, în ziua de Rusalii, părintele C. Ursache consemna faptul că lipovenii din Fântâna Albă și Climăuți erau, din nou, transportați la Rădăuți: „Era primul semn al unei invazii”[2]. În după-amiaza aceleiași zile, prin Frătăuții Noi au trecut cirezi imense de vite. Atunci, cirezile de vite ale țăranilor din districtele nordice, precum Cernăuți, au trecut spre Rădăuți, cele din Storojineț au fost trimise spre Straja și Seletin, iar cele din districtul Sucevei au fost trimise spre Gura Humorului. În aceeași zi de Rusalii, din 1916, a fost pus un tren special pentru cei ce vroiau să se refugieze. Mitropolitul, Consistoriul, amploiații se retrag spre munți, cu gândul de a ajunge cât mai aproape de Ardeal. Atunci a fost demontată linia ferată până la Hliboca (Adâncata). În ziua de marți, 13 martie 1916, un tren militar cu refugiați a ajuns la Vicov, iar unele trăsuri ale refugiaților au ajuns la Rădăuți. Erau toate semnele unei mari înfrângeri a austriecilor. Sub presiunea evenimentelor, „Comisia de asentare” (recrutare) din Rădăuți s-a deplasat la Câmpulung și, de acolo, la Dorna. Mulți bărbați s-au dus pe jos, pentru a îndeplini ordinele, alții nu s-au prezentat la chemarea acesteia, rămânând în localitățile de baștină[3].

În perioada premergătoare invaziei rusești de la 18 iunie 1916[4], austriecii au aruncat în aer podul de cale ferată de la Prut (14 iunie). Pe 15 iunie, jandarmii au mobilizat oameni din toate satele, pentru a săpa noi tranșee. De pe 17 și până la 19 iunie 1916, rușii au continuat ofensiva, străpungând frontul la Ocna – Dobronăuți – Toutri. Pe 19 iunie, orașul Storojineț a fost puternic bombardat de ruși, care au reușit să-i înfrângă pe austrieci la Camenca și să intre, seara, în Storojineț[5]. Până la 26 iunie 1916, rușii au pus stăpânire pe localitățile Gura Humorului și Câmpulung. Pe 29 iunie, rușii au numit o administrație proprie în Rădăuți și primar pe dr. Iliuț. La mijlocul lui iulie 1916, rușii au lărgit ecartamentul căii ferate și, din august, au început a circula trenurile militare spre unitățile din munți[6].

Armata austriacă s-a retras pe aliniamentul cel mai favorabil, Mestecăniș – Cârlibaba, și a rămas aici un an și două luni. Era cea de-a treia invazie a rușilor în Bucovina. Pe timpul ocupației rusești, au fost aduse mărfuri din Rusia, lipovenii fiind aceia care au avut de profitat de pe urma acestei situații. Până și ziare au fost

[1] Constantin Ursache, *Condica cronicală a Parohiei Frătăuții Noi*, în Viorel Dutceac, *Cronica de la Frătăuții Noi*, Suceava, Biblioteca Bucovinei „I. G. Sbiera”, 2011, p. 75.

[2] *Ibidem*.

[3] *Ibidem*, p. 76.

[4] Teodor Balan, *Bucovina în Războiul Mondial*, extras din „Codrii Cosminului”. Buletinul Institutului de Istorie și Limbă de la Universitatea din Cernăuți, Cernăuți, anul VI, 1929, p. 33.

[5] Constantin Ursache, *op. cit*., p. 78.

[6] *Ibidem*, p. 84.

BDD-A32804 © 2016 Institutul „Bucovina” al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 08:56:35 UTC)

aduse din Rusia, nu însă şi din România[7]. De altfel, în toată această perioadă, soldaţii ruşi şi autorităţile de ocupaţie ruse s-au comportat abuziv, fapt care a dus la numeroase acţiuni consemnate în epocă, inclusiv deportarea în Siberia a indezirabililor.

În august 1916, România a intrat în război de partea Antantei. Pentru realizarea obiectivului său prioritar, şi anume, înfăptuirea României Întregite, Ion I. C. Brătianu a dus o politică abilă, ce a stârnit reacţii dintre cele mai diverse în rândul contemporanilor şi de condamnare din partea adversarilor politici. În lucrarea lui D. D. Pătraşcu, *Vinovaţii, 1916–1918*, apărută în Editura ziarului „Lumina", în condiţiile Păcii de la Buftea-Bucureşti, când totul părea pierdut pentru Regatul Român, privind retrospectiv, acesta scria: „Odată hotărârea luată – să treacă de partea Quadruplei –, dl. Brătianu a început să joace un joc dublu. Acest joc se potrivea cu natura lui: de aceea, i-a fost uşor să-l execute. Cu partizanii Puterilor Centrale el era prieten; cu prietenii Înţelegerii, ca adversar al celor dintâi. Regelui Carol îi spunea că România trebuie să facă faţă angajamentelor sale, iar, după câtva timp, că a rămas în Consiliul de Miniştri singurul partizan al acestei politici. Pe dl. Stere îl trimitea în Ardeal, făcându-l să creadă că vom lua Basarabia, iar altor cunoscuţi le declara că vom trece peste Carpaţi. Pe şefii partidelor din opoziţie îi trata conform dorinţelor lor: faţă cu unii era antantist, fixându-le şi ziua când vom intra în război, faţă cu alţii era neutral, paralizându-le, astfel, acţiunea lor. În sfârşit, din regele actual a făcut ce a voit: căci, fiind neresponsabil, din punct de vedere constituţional, l-a convins să ia angajamente, pe care el ştia sigur că nu le va ţine. În sfârşit, simulând şi ascunzându-şi sentimentele adevărate, ajunsese să se înşele chiar pe dânsul, nemaiştiind care era gândul lui adevărat"[8].

Sunt înşiruite, în rândurile de mai sus, caracteristicile stării dificile, în care se găseau România şi prim-ministrul român, în vara şi etapa următoare anului 1916. Evenimentele militare din 1916, de pe fronturile pe care activa Armata Regală Română, evidenţiau slaba pregătire şi dotare a acesteia, lipsa de realism a planurilor operaţionale, precum şi lipsa de loialitate a aliaţilor din Antanta, din perspectiva angajamentelor militare asumate, în special a Imperiului Ţarist.

La revenirea ruşilor în Cernăuţi, în vara lui 1916, generalul Lecițchi era cel care controla întreg mecanismul militar şi administrativ din Bucovina. El a fost urmat de Lighin, care îşi asuma titlul de „guvernator general al Bucovinei", fiind ajutat de contele Lambsdorf Galagan. Ambii erau subordonaţi ierarhic lui Treptov, care era „guvernator general al teritoriilor austriece ocupate". Până în august 1917, schimbările determinate de Revoluţia Rusă au afectat semnificativ administraţia, moralul bucovinenilor şi resursele materiale şi financiare ale acestei provincii. Pe parcursul ocupaţiei, capitala Bucovinei şi celelalte aşezări au avut administraţie

[7] Constantin Ursache, în *op. cit.*, p. 86, nota în acest sens: „Şi gazete au început a veni din Rusia. Din România, însă, n-a permis guvernul trecerea gazetelor, aşa că noi trebuiam să analizăm ştirile de la front, ca să ştim ce se petrece în război".

[8] D. D. Pătraşcu, *Vinovaţii, 1916–1918*, Bucureşti, Editura ziarului „Lumina", 1918, p. 62.

BDD-A32804 © 2016 Institutul „Bucovina" al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 08:56:35 UTC)

rusească, de la prefecți și până la administratorii pieţelor, de la Administrația Silvică și până la Inspecția Sanitară, așa cum arăta și T. Balan, în lucrarea *Bucovina în Războiul Mondial*[9]. Vestea detronării țarului a fost primită cu bucurie de soldații ruși; spiritul revoluționar s-a manifestat, mai întâi, printr-o disciplină mai laxă, prin insubordonarea față de superiori, refuzul de a mai lupta etc.

În aprilie 1917, ofițerii și soldații au depus jurământul față de Republică. Acest lucru s-a petrecut și în Cernăuți cu soldații Armatei a VIII-a, la 23 aprilie, care au jurat pentru Republică. Guvernatorul Lighin a devenit „predsedatelị sovieta". În acest context, este de menționat că generalul Pisemenski, comandantul orașului Cernăuți, a fost destituit pentru că nu a arborat steagul roșu pe primărie[10].

Ziua de 1 mai 1917 a fost serbată cu deosebit fast de către militarii ruși, iar ucrainenii glorificau întemeierea statului ucrainean[11]. Teodor Balan arăta că unii funcționari ruși, instalați de guvernul revoluționar, se numeau comisari. Apelativul uzual era „tovarăș", iar în locul comisarului poliției țariste a fost instituit „comisar vremennago pravitelsti cerneveţcoi gorodscoi voenoi miliții"[12]. În același timp, au fost înființate diverse comitete și soviete ale diviziilor militare sau ale garnizoanei din Cernăuți. Sub influența evenimentelor din Rusia, militarii și unii locuitori slavofoni din provincie au înființat sucursale ale P.S.D.M.R. și ale Partidului Bolșevic. În sprijinul ideilor revoluționare, au fost înființate gazete revoluționare, precum: „Posleadniia izvestiea", „Vestnic armii", „Izvestia armeiscago comiteta VIII-i armii", „Izvestiea cernovițcago soveta voennih deputatov". Alexei Gerowski, susținător al țarismului, a înființat și el un ziar: „Ruskii vestnik". Acesta a apărut la 19 martie 1917 și era destinat soldaților, ofițerilor și funcționarilor ruși, „aflători în mijlocul unei populații vrăjmașe"[13].

În ciuda încercărilor de resuscitare a interesului militarilor ruși pentru război, alături de Antanta, guvernul republican rus a pierdut controlul evenimentelor din țară și de pe front. Armata rusă, aflată sub influența ideilor revoluționare, se dezorganiza. Pe frontul din Bucovina, dezordinea și anarhia, existente în armata rusă, au afectat și Corpul 29 de Armată, respectiv Divizia 7 Infanterie, al cărei comandant – generalul Zubaroff – a fost omorât cu paturi de pușcă și lovituri de

[9] T. Balan, *op. cit*., p. 33–37.
[10] *Ibidem*, p. 36.
[11] *Ibidem*.
[12] *Ibidem*, p. 37.
[13] *Ibidem*, p. 38. Încă de la primul număr, nota T. Balan, această publicație a făcut cunoscută istoria Bucovinei în viziune rusească, care, adăugăm noi, ulterior, a fost preluată cu mici modificări de istoriografia sovietică și de succesoarele sale: „Bucovina făcuse parte din secolul al XIII-lea din statul Halici, care se întinsese atunci până la Dunăre și Marea Neagră. În urmă, statul Halici este cuprins de poloni, iar partea lui sudică se constituie, la 1342, în statul moldovenesc. Statul polon, instituție de caracter catolic, înăduși afirmarea ideii pravoslavnice, în schimb credința pravoslavnică și naționalitatea rusă găsiră adăpost sigur și plăcut în Moldova. Deși avea majoritatea românească, Moldova cultiva limba rusă și ideea de stat rusă. Astfel, Moldova, timp îndelungat, a fost o stavropighie rusească. Mitropolitul Dosoftei, de origine rusă, este, la fel, autor român și rus".

BDD-A32804 © 2016 Institutul „Bucovina" al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 08:56:35 UTC)

picioare de către soldații săi, în localitatea Șerbăuți, județul Suceava. Motivul care a generat acest act foarte grav a fost acela că ostașii au refuzat să intre în tranșee și reprezentanții lor au cerut generalului Zubaroff „hrană și îmbrăcăminte groasă”[14].

Preotul Constantin Ursache nota că „revoluția a ajuns, în oarecare formă, până la noi. Într-o bună zi, soldații din Rădăuți au spart ușile de la fabrica de spirtoase a lui Rudich, din Rădăuți, au băut spirt și spirt de ars, s-au îmbătat. Din[tr-] o țigară s-a aprins spirtul, a explodat, vreo 30 au murit acolo în flăcări, vreo 80 au fost vulnerați, ceilalți au ieșit prin oraș și, unde întâlneau ofițerii, îi trânteau de pereți. O ceată a apucat spre Frătăuții Vechi, căutând un jandarm, să-l omoare. A scăpat în ieslele vitelor unui șvab, care l-a ascuns. Altă ceată a apucat prin Andrasfalva, Costișa, a trecut pe la noi, cântând, și prin Frătăuții Vechi și înapoi la Rădăuți. Nacialnicul a fugit la Sucevița, la mănăstire, și s-a ascuns acolo (…) Toți comandanții ș[i]-au pus cravată și cordică roșă la mână, căci, care nu avea, era pierdut și omorât”[15]. Evenimentele revoluționare din Rusia au fost primite cu mare îngrijorare de către autohtoni: „Noi am intrat acum în mare grijă, căci armata nu mai avea teamă de nime[ni], în Rusia [era] revoluție, comandanții erau aleși și depuși de soldații de rând, care își ziceau tovarăși, disciplină nu mai era; sălbăticiți și încruntați de atâta război erau, așa că ne temeam că nu vom scăpa cu zile și încă, de va fi ciocnire pe aici, ca la invazie, ei s-ar mânia și vor aprinde satele și noi rămânem pierduți”[16]. În retragerea lor, rușii au „rechiziționat” din Bucovina, în iulie 1917, bunuri și vite foarte multe. Bande de hoți au cutreierat satele din Bucovina, atacând familiile rămase fără posibilitatea apărării.

După ofensiva lui Kerenski, din luna iulie 1917, armata austro-germană pornește un puternic contraatac, în urma căruia rușii suferă pierderi grele, ca la Ternopol, la 24 iulie 1917. În aceste condiții, armatele țariste se retrag din Galiția și Bucovina. Rămân aici doar militarii ucraineni, care se retrag și ei, la sfârșitul toamnei anului 1918. În apropierea granței cu România, au fost păstrate garnizoane la Suceava, Arbore, Solca și Gura Humorului. În partea de sud a Bucovinei, se găseau și unele subunități ale armatei române, aflate aici din timpul operațiunilor militare comune, desfășurate împreună cu rușii. Aripa dreaptă a frontului românesc, dinspre Bucovina, era în primejdie atunci când, în sudul Moldovei, la Mărășești și Nămoloasa, se desfășura ofensiva militară românească. În aceste condiții, armata austro-germană a reluat ofensiva, atât pentru reocuparea Bucovinei, cât și pentru cucerirea Moldovei. Însă, victoriile românilor la Mărășești, Focșani, Oituz, Cireșoaia au oprit ofensiva militară, condusă de generalul von Mackensen[17].

[14] Constantin I. Stan, *Regele Ferdinand I „Întregitorul” (1914–1927)*, București, Editura Paideia, 2003, p. 103.

[15] *Ibidem*, p. 88.

[16] *Ibidem*, p. 89.

[17] Nicolae C. Popescu, *Gura Humorului – trepte de istorie (1490–1918)*, Galați, Editura Porto Franco, 1990, p. 120.

BDD-A32804 © 2016 Institutul „Bucovina” al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 08:56:35 UTC)

La 1 august 1917, au început să treacă prin zona Rădăuți, spre Cernăuți, trupele regulate ruse. Tot atunci, în retragere, acestea au aruncat în aer, prin dinamitare, clădirile ridicate de stat[18]. În august, alături de trupele austro-ungare, au pătruns în Bucovina și trupe germane din Karpathenkorp, conduse de generalul Conta[19]. După 6 august 1917, în urma unor ample operațiuni, trupele Puterilor Centrale au ocupat poziții strategice importante, pe un front ce pornea de la Vama, trecea prin fața orașului Gura Humorului, prin mijlocul orașului Solca, continua pe linia Arbore – Milișăuți – Satu Mare – Ruda – Tărășeni – Boian și, de acolo, ajungea până la Riga. Satele din preajma frontului au fost evacuate și situația aceasta a durat până în primăvara anului 1918. Atunci au fost afectați locuitorii de la Ruda, Mușenița, Bănceşti, care au fost evacuați la Vicov[20]. Lupte intermitente au mai fost pe întreaga lungime a frontului din Bucovina, precum cea din 8 septembrie 1917, când rușii au pornit ofensiva și au spart frontul între Volovăț, Vadul Vlădichii și Rădăuți, luptă oprită cu greu de austrieci; bătălia de la Ruda, din 25 septembrie 1917; bombardamentul de la Burla, din 2 octombrie 1917, cel din 4 octombrie 1917, de la Rădăuți etc.

Pe 5 decembrie 1917, au început tratativele pentru încheierea păcii între ruși și austrieci și, pe 10 decembrie 1917, a fost încheiat armistițiul și pe frontul românesc. Au urmat Pacea de la Brest-Litovsk și cea de la București, din anul 1918. Armata austriacă a ocupat cea mai mare parte a Ucrainei, nordul Basarabiei și era prezentă pe întreg teritoriul Bucovinei. La încheierea Păcii de la București, România a fost nevoită să evacueze trupele aflate pe teritoriul Bucovinei și, în locul lor, au venit trupele Regimentelor Nr. 29, 33 și 101 ale armatei austriece. În octombrie 1918, nota T. Balan, pe teritoriul Bucovinei se aflau soldații din Regimentul Nr. 203, în partea de sud; de la Siret și până la hotarul Galiției erau legionarii ucraineni, comandați de ducele Wilhelm de Habsburg, iar în Cernăuți erau Regimentele 22 și 41[21]. Așa cum aminteam și mai sus, în partea de sud a Bucovinei, până în 18 martie 1918, s-au aflat și soldați români din subunitățile Batalionului 1 al Regimentului 9 Vânători[22].

Situația militară, dar și dorința de a vedea cu ochii lor situația reală din teren, i-au făcut pe împăratul Germaniei și pe cel al Austriei să inspecteze frontul și

[18] Constantin Ursache, *op. cit.*, p. 93. Preotul Constantin Ursache descrie, în condica parohială, felul în care a salvat clădirile publice din sat (Casa administrației, cea a Administrației Silvice, Casa parohială, școala etc.). După lungi negocieri cu reprezentantul armatei ruse, el reușește să scape de urgia focului majoritatea clădirilor menționate, mai puțin pe cea a administrației locale, pentru „că acolo e mare boierie”, cum spunea artificierul basarabean din armata rusă.

[19] T. Balan, *op. cit.*, p. 42.

[20] Constantin Ursache, *op. cit.*, p. 101.

[21] T. Balan, *op. cit.*, p. 44–45.

[22] Nicolae C. Popescu, *op. cit.*, p. 120. Paul Leu, în *Gr.-Or. K. K. Obergymnasium din Suceava în întâmpinarea unirii Bucovinei cu România*, în „«Suceava». Anuarul Complexului Muzeal Bucovina”, anul XXIX–XXX, vol. II, 2002–2003, p. 186, arată că unități ale armatei române au intrat în Suceava, la 2 februarie 1918, și au fost nevoite să se retragă la 8 martie 1918.

BDD-A32804 © 2016 Institutul „Bucovina” al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 08:56:35 UTC)

trupele din Bucovina. Kaiserul Wilhelm al Germaniei s-a aflat pe toloaca (pe prundul) de la Frătăuții Vechi, în ziua de 27 septembrie 1917. A fost întâmpinat de Statul Major și de Miliție, aflată în haine de gală. Populația civilă n-a fost lăsată să participe la eveniment. Pe 13 decembrie 1917, pe un ger cumplit, împăratul Carol al Austro-Ungariei s-a aflat la Gălănești[23]. În timpul cât armatele germane s-au aflat în Bucovina, până în luna mai 1918, acestea au strâns sau au cumpărat hrană îndestulătoare. Așa că, atunci când au părăsit Bucovina (începând din 12 decembrie 1917), au luat totul cu ei. Când austriecii au revenit în Bucovina, au găsit câmpurile pustiite și hrana locuitorilor pe sfârșite[24].

Principiile cuprinse în *Declarația* președintelui american W. Wilson, de la 9 ianuarie 1918, care se adresa popoarelor și nu statelor, principii conform cărora nu se opera nicio modificare teritorială sau politică fără consimțământul popoarelor interesate, au avut darul să amplifice mișcările de emancipare națională în interiorul imperiilor europene, între care și cel Austro-Ungar[25]. Acesta din urmă, având o situație economică și socială mai grea decât aliatul său, Imperiul German, a acceptat ideea unei păci fără contribuții și compensații, la 3 noiembrie 1918.

Situația Bucovinei i-a preocupat atât pe austrieci, pe ucraineni, pe ruși, cât și pe români. Încă din 1907, ucrainenii reclamau pentru ei Galiția și Bucovina. Tot atunci, Ion I. C. Brătianu a început reorientarea politicii externe românești, prin apropierea de puterile care au constituit Antanta. Principalul impediment în calea acestei politici era Imperiul Țarist, care își manifesta intenția de a împiedica constituirea unui puternic regat român. Aceasta i-ar fi năruit planul de a domina asupra popoarelor balcanice și de a stăpâni asupra Constantinopolului[26]. De la declanșarea Războiului Mondial și până la intrarea României în conflict, alături de Antantă, diplomația română, condusă de Ion I. C. Brătianu, a urmărit cu tenacitate realizarea obiectivului său prioritar: reunirea tuturor românilor sub sceptrul dinastiei române. Dar, chiar și în condițiile angajamentelor luate, la intrarea României în război, în august 1916, Rusia pregătea încorporarea Bucovinei și

[23] Constantin Ursache, *op. cit*., p. 105 și 106.

[24] *Ibidem*, p. 106.

[25] De menționat că atitudinea președintelui Wilson față de soarta popoarelor europene, în acest caz, a celor din Austro-Ungaria, a evoluat continuu. Într-un discurs, ținut la 26 mai 1916, el vorbea despre necesitatea colaborării popoarelor, pentru ca dreptul să devină „zăgaz contra atacurilor izolate de tot felul", pentru ca o coaliție să nu mai fie contrapusă unei alte coaliții, și că ținta comună a acestora trebuie să fie „drepturile inviolabile ale popoarelor și ale umanității". Apud, Teodor Balan, *op. cit.*, p. 78. Apoi, s-a pronunțat pentru menținerea integrității Austro-Ungariei, pentru ca, în final, să accepte dreptul la autodeterminare. La 27 septembrie 1918, președintele Wilson aprecia că Pacea de la București era „nedreaptă și dezonorantă", pe 19 octombrie recunoștea că naționalitățile din Austro-Ungaria puteau să decidă asupra propriilor destine și, la 5 noiembrie 1918, adresa o notă guvernului român, aflat la Iași, prin care era de acord cu unitatea națiunii române. Cf. Catherine Durandin, *Istoria românilor*, Iași, Editura Institutul European, 1998, p. 169.

[26] Ion Varta, *Bătălia pentru Bucovina în ajunul Unirii cu România (1913–1917). Documente inedite din arhivele din Federația Rusă și Republica Moldova*, Chișinău, Editura Cartdidact, 2008, p. 191–199.

BDD-A32804 © 2016 Institutul „Bucovina" al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 08:56:35 UTC)

includerea României în sfera de interese a Imperiului Țarist[27]. În vara anului 1917, în condițiile în care Austria traversa o acută criză alimentară și industria sa avea nevoie de materii prime, după o serie de tatonări pe lângă Germania – nedispusă să cedeze și să încheie pace fără a stăpâni Alsacia și Lorena –, Rusia îi propune Austriei să preia Galiția, drept compensație. La rândul ei, Austria ar fi preluat Lovcenul de la Muntenegru, Serbiei i-ar fi impus o uniune vamală și ar fi luat România, adică Muntenia și Moldova până la Siret. Restul Moldovei avea să-i fie dat Rusiei. Proiectul lui Czernin și al împăratului Carol al Austriei nu a avut darul să-i atragă nici pe cancelarul german Michelis și nici pe Kronprinzul Germaniei.

Încă de la 30 mai 1917, cehii cereau transformarea imperiului în confederație de popoare libere, polonii voiau independența, slovenii, croații și sârbii doreau un stat al lor, iar ucrainenii revendicau Galiția. În 1917, aceștia din urmă reiterează proiectul de stat care ar fi cuprins Haliciul, Podolia, Volinia și Cholm. În 12 iunie 1917, deputatul Romanczuk cerea cuprinderea Bucovinei septentrionale și a Galiției orientale într-un stat ucrainean. Nicolai Wassilko voia și el, cam în aceeași perioadă, constituirea unui stat sub oblăduire austriacă, care ar fi trebuit să cuprindă Bucovina integrală[28]. Cum proiectul politic național al polonilor era în curs de înfăptuire, posibila protecție a austriecilor asupra Ucrainei era în pericol.

La Brest-Litovsk, cererile delegației rușești nu au fost luate în seamă de Czernin. Tratativele ministrului de externe al Austro-Ungariei au continuat, însă, cu delegația ucraineană[29], care și-a restrâns cererile la o provincie autonomă a Galiției Orientale și a Bucovinei. În compensație, ucrainenii aveau să înceapă imediat exportul de cereale spre Austria. Situația aceasta a fost consacrată, în principiu, și de Consiliul de Miniștri al Austriei, din 22 ianuarie 1918, prezidat de împăratul Carol[30]. În anexele secrete ale păcii, se preciza că austriecii se obligau să treacă prin Parlament, până la 15 iulie 1918, proiectul de constituire a unei „provincii ucrainene”[31]. Cum acest proiect politic afecta grav dorințele polonezilor, guvernul Seidler a căzut. În locul lui a fost adus un guvern mai concesiv față de polonezi, condus de cancelarul Hussarek. În aceste condiții, cei cinci parlamentari români de la Viena, aflați, cum scria T. Balan, în două organizații politice, aveau să se pronunțe, mai întâi, prin vocea lui Isopescu-Grecul, care sublinia că „stăm pe punctul de vedere al Bucovinei nedezmembrate”[32]. Pe 4 octombrie 1918, același Isopescu-Grecul afirma: „Și noi, cei patru milioane de români din Monarhia Austro-Ungară, cerem autonomia noastră în cadrul Austriei”. Deputatul Gheorghe

[27] *Ibidem*, p. 7: „Rusia creștină, ca apărătoare a popoarelor creștine din Peninsula Balcanică, dispune de dreptul absolut de a primi întreaga Bucovină”.

[28] Vlad Gafița, *Iancu Flondor (1865–1924) și mișcarea națională a românilor din Bucovina*, Iași, Editura Junimea, 2008, p. 261–273.

[29] Pe delegații ucraineni participanți la tratative, reprezentanții Rusiei îi considerau „delegați fără țară”, care posedau doar camerele de hotel. Apud T. Balan, *op. cit.*, p. 44.

[30] T. Balan, *op. cit.*, p. 81.

[31] *Ibidem*, p. 82.

[32] *Ibidem*, p. 83.

BDD-A32804 © 2016 Institutul „Bucovina” al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 08:56:35 UTC)

Sârbu îl completa: „Toți românii Monarhiei Austro-Ungare cer să fie uniți într-o provincie națională autonomă”[33]. În acest context, deputatul român Aurel Onciul, austrofil convins, și-a susținut cu tenacitate ideea că, pentru români și România, „singura salvare este Austria” [34], cerând chiar întregirea națională în cadrul Monarhiei Habsburgice. Pentru aceasta, el s-a servit de orice mijloace pe care le avea la îndemână.

Încercând să salveze Monarhia de la disoluție, împăratul Carol de Habsburg a lansat *Manifestul „Către popoarele mele credincioase”*, în ziua de 3/16 octombrie 1918[35]. Acesta a avut un efect devastator, toate națiunile din imperiu l-au repudiat, fiecare dintre ele urmărind propriul proiect politic național-identitar. Reamintim că *Manifestul* lui Carol al IV-lea, așa cum avea să fie explicat și de pozițiile ulterioare ale primului-ministru Hussarek și ale altor oficiali austrieci, se referea la statele austriac, maghiar, ceh, iugoslav, polonez și ucrainean și nu avea în vedere, în nici un caz, și situația celor șase milioane de români din imperiu. Transilvania avea să rămână Ungariei, împreună cu o parte din Banat, cealaltă parte a Banatului trebuia să revină Iugoslaviei și Bucovina avea să fie dată Ucrainei vestice[36]. Ca reacție, la 17 octombrie 1918, românii din Viena constituie Consiliul Național Român, al cărui președinte a fost Constantin Isopescul-Grecu. Acesta s-a prezentat în audiență la împărat, la 18 octombrie 1918, și a arătat că deputații români „refuză menținerea Transilvaniei în cadrul Ungariei și a Bucovinei în cadrul Ucrainei”[37]. Această schimbare de atitudine a parlamentarilor români din Bucovina era „târzie și amară” –, crede Pavel Țugui, și ea avea darul să îi alăture

[33] *Ibidem*, p. 84.

[34] *Ibidem*, p. 84–85.

[35] „Glasul Bucovinei”, Cernăuți, anul I, nr. 1, 22 octombrie 1918, p. 5. Pentru că în istoriografie există discuții dacă *Manifestul* împăratului Carol al IV-lea se referea la Austria, ca federație ce trebuia să cuprindă state autonome, reproducem următorul pasaj: „Austria va deveni, în sensul dorinței popoarelor ei, un stat federativ, în care fiecare popor să formeze o comunitate de stat proprie, în cuprinsul teritoriului său. Acesta nu prejudiciază întru nimica împreunarea ținuturilor polone ale Austriei cu statul independent polon. Orașul Triest, cu împrejurimile lui, primește, în conformitate cu dorința populației sale, o poziție deosebită. Această nouă alcătuire, prin care integritatea țărilor Coroanei sfinte a Ungariei nu se atinge deloc, va trebui să asigure fiecărui stat național independența sa. […]

Cât timp reorganizarea aceasta nu va fi împlinită pe calea legilor, rămân nealterate instituțiunile actuale, spre apărarea intereselor obștești. Guvernul actual e însărcinat să facă imediat toate lucrările pregătitoare spre clădirea noii Austrii.

Către popoarele mele, pe al căror drept suveran de liberă dispoziție se va întemeia noul stat, se îndreaptă chemarea mea, să conlucreze sfaturile naționale – compuse din deputații din Parlament ai fiecărei națiuni – care să reprezinte interesele naționale unul față de altul, precum și față de guvernul meu.

Deie Dumnezeu ca patria noastră, întărită prin concordia între națiunile care o compun, să iasă din vijeliile acestui război ca o ligă de popoare libere!”

[36] Pavel Țugui, *Primul Război Mondial și reîntregirea României; năzuințe, fapte, idei*, București, Editura Academiei Române, 2014, p. 60.

[37] *Ibidem*, p. 61.

BDD-A32804 © 2016 Institutul „Bucovina” al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 08:56:35 UTC)

„demersurilor politice românești de amploare din marile metropole europene și S.U.A”[38].

La 22 octombrie 1918, cei cinci deputați români din Parlamentul de la Viena, reprezentând Bucovina, și-au prezentat poziția, impulsionați fiind de atitudinea împăratului și a cercurilor oficiale din capitala imperiului față de români. Deputatul Isopescu-Grecul, susținând dreptul la „autodeterminare și independență” al românilor din Austria și Ungaria, încheia discursul intonând prima strofă din cântecul „Deșteaptă-te, române!”[39]

Deputatul socialist George Grigorovici, afirmând dorința de unire a românilor, considera că, oricare soluție ar fi fost adoptată, viabile ar fi fost: fie unirea Regatului Român și a provinciilor locuite de români cu Austria într-un stat federalist, fie unirea românilor din Monarhia Dualistă cu Regatul Român. În mod deosebit, ne reține atenția sublinierea făcută de George Grigorovici, și anume, aceea că Bucovina trebuia restituită patriei de la care fusese smulsă sau „cumpărată”, contrar oricărui drept al ginților, și că „din țară românească ce a fost, Bucovina, pe cale artificială, a devenit țară poliglotă”[40]. Din aceeași declarație a deputatului Grigorovici în Parlamentul de la Viena, publicată de „Glasul Bucovinei”, în nr. 4 din 1 noiembrie 1918, reproducem următoarele: „În cele 14 puncte, enunțate de Wilson, se găsesc alături două idei: autonomia popoarelor subjugate și restituirea țărilor răpite (…). În cadrele acestea și în baza acestei concepții trebuie procedat, se înțelege, și cu Bucovina, ca și cu Alsacia și Lorena (…). În felul acesta și în baza acestei idei ar trebui să se întoarcă la țara-mumă și Bucovina întreagă, care a fost despărțită de România într-un mod detestabil din punct de vedere al dreptului internațional”[41]. În aceeași zi, în numele germanilor din Bucovina, a vorbit deputatul Keschmann, care a arătat că aceștia doresc „să împartă soarta românilor”. Nicolai Wassilko, în numele ucrainenilor, a cerut organizarea unui plebiscit.

Activitatea românilor bucovineni, îndeobște bine cunoscută, atât în Monarhia Dualistă, cât și în Regatul Român, Basarabia sau Bucovina, s-a circumscris unor rapide schimbări de situație, determinate de prăbușirea marilor imperii și afirmarea națiunilor. În treacăt, menționăm constituirea Secției Militare a Consiliului Național Român de la Viena, înființarea Senatului Central al Ofițerilor și Soldaților Români și apariția ziarului „Timpul nou”, publicație a soldaților români și organ al Senatului Central al Ofițerilor și Soldaților Români de la Viena,

[38] *Ibidem*.

[39] Vlad Gafița, în *op. cit.*, p. 265, scrie: „Trebuie să recunoaștem că decizia de federalizare a imperiului a fost receptată cu oarecare satisfacție de către o parte a deputaților bucovineni de la Viena. La 22 octombrie, Constantin Isopescul-Grecul propunea în ședința Camerei constituirea unui stat românesc, care să cuprindă Bucovina și Transilvania. Ideea nu a fost agreată deloc de deputatul socialist George Grigorovici, care, urmând la cuvânt, a manifestat o atitudine patriotică, cerând alipirea Bucovinei la România”.

[40] Apud T. Balan, *op. cit.*, p. 91.

[41] „Glasul Bucovinei”, anul I, nr. 4, 1 noiembrie 1918. p. 50–51.

BDD-A32804 © 2016 Institutul „Bucovina” al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 08:56:35 UTC)

înființarea Legiunilor române de la Praga, din Italia și din Rusia, activitatea exilului românesc din Franța, Italia și S.U.A. etc.

Căderea frontierelor Dublei Monarhii și situația extrem de complicată a națiunilor care formaseră imperiul, la sfârșitul lui octombrie și începutul lui noiembrie 1918, a îngreunat legătura membrilor Consiliului Național Român de la Viena cu orașul Cernăuți. Totuși, Isopescu-Grecul a reușit să comunice telegrafic cu liderii mișcării naționale a românilor de la Cernăuți, încât s-a putut face o raliere a deputaților bucovineni din Viena cu acțiunile românilor bucovineni de la Cernăuți[42] – era de părere Teodor Balan. Aceștia au fost cuprinși în Consiliul Național (este vorba de Constantin Isopescul-Grecul și Teofil Simionovici, care, fiind împiedicați de evenimentele din teritoriile poloneze, hotărăsc să se întoarcă la Viena, amândoi aderând la moțiunile adoptate, la 4 noiembrie 1918, printr-un curier trimis la Alexandru Hurmuzaki[43]). În Bucovina, datorită evenimentelor, unii primari din partea de sud a Bucovinei au cerut sprijinul autorităților militare române. Astfel, la 23 octombrie 1918, ca urmare a hotărârii Consiliului Comunal Gura Humorului și a primarului Titus Winzinger, o delegație s-a prezentat la Comandamentul Militar din Fălticeni, cerând sprijin în acțiunea de unire a Bucovinei cu România. Delegația a fost condusă de țăranul Gheorghe a lui Pricop Netea[44]. Apeluri pentru a trimite sprijin militar au mai fost primite din Ițcani și Suceava. Ca urmare, prim-ministrul Alexandru Marghiloman a dispus, pe 5 noiembrie 1918, intervenția unor detașamente de jandarmi și de cavalerie[45].

La 12 octombrie 1918, în condițiile căderii Imperiului Austro-Ungar, un număr mare de intelectuali români s-a reunit în casa lui Isidor Bodea (medic, directorul Spitalului de Copii din Cernăuți), în frunte cu Sextil Pușcariu. Discutându-se situația politică din imperiu, aceștia ajung la concluzia că trebuie să se organizeze, „pentru a întâmpina evenimentele politice care se întrezăreau”[46]. Tot atunci, s-a hotărât înființarea unui ziar românesc, denumit „Glasul Bucovinei”, de către Vasile Bodnărescu, care avea să fie condus de Sextil Pușcariu. În numărul 2, la 25 octombrie 1918, a fost publicată convocarea deputaților bucovineni din Parlamentul vienez și din Dieta Bucovinei, a primarilor și reprezentaților tuturor stărilor sociale din sate și orașe[47].

---

[42] În „Glasul Bucovinei”, anul I, nr. 3, 29 octombrie 1918, p. 48, la rubrica *Ultima oră*, aflăm că „în momentul de față, când încheiem foaia, sosește din Viena, la adresa d-lui baron Alexandru Hurmuzachi, următoarea telegramă din Viena, cu data de 27 oct.: «Fiind nevoiți să rămânem în Viena, vă rugăm să dați cetire următorului salut al nostru către adunare: În ajunul unui viitor mai fericit al neamului nostru, salutăm cu căldură manifestarea de astăzi, dorind din toată inima împlinirea năzuințelor noastre. Simionovici, Isopescul»”.

[43] Radu Economu, *Unirea Bucovinei*, București, Editura Fundației Culturale, 1994, p. 9.

[44] Nicolae C. Popescu, *op. cit.*, p. 123.

[45] Radu Economu, *op. cit*., p. 15.

[46] Teodor Balan, *op. cit*., p. 96.

[47] „Glasul Bucovinei”, anul I, nr. 2, 25 octombrie 1918, p. 17. Textul convocării era următorul: „Reprezentanții partidelor politice române din Bucovina s-au întrunit zilele trecute la

BDD-A32804 © 2016 Institutul „Bucovina” al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 08:56:35 UTC)

În articolul *Dumnezeu s-o ierte!*, redacția „Glasului Bucovinei" face un inventar al stărilor de lucruri, care îi aduseseră pe românii bucovineni la ideea despărțirii de Austria. Dintre acestea, enumerăm: „mijloacele diplomatice atât de imorale, spre a spori hotarele unui vechi şi glorios imperiu"; în anul 1775, ajunşi sub stăpânirea austriacă, moldovenilor „li s-au dat asigurări liniştitoare că vor putea trăi în deplină libertate, că nu li se va crea o situație inferioară față de ceilalți cetățeni ai Monarhiei, că în țara aceasta nu se va admite nicio schimbare în detrimentul vieții culturale și naționale" – drept pentru care, moldovenii s-au străduit să devină buni patrioți austrieci, iar țara a fost schimbată în defavoarea lor, în timp ce ei au „încetat, din capul locului, de a [mai] fi stăpânii țării", pentru că „administrația a încăput pe mâini străine"; „cu onoruri au fost înzestrați, dintre noi, doar cei slabi de înger, renegarea și lipsa de dragoste de neam în rândurile noastre, care deformează caracterele, trecând, de obicei, în ochii ocârmuitorilor, d[r]e[pt] o mare virtute"; li s-a luat dreptul de a „întocmi Biserica noastră după placul nostru, Congresul ei a fost dizolvat încă înainte de a-şi începe activitatea, episcopii ei au fost siliți, tot mai mult, a se supune dictatului guvernului; cu averea noastră bisericească guvernul gospodărește cum vrea. Noi am ajuns străini în Biserica strămoșilor noştri, care, astăzi, românească nu mai este"; „părerea noastră nu ne-am putut-o rosti niciodată cu toată hotărârea, căci, de cele mai multe ori, n-am putut alege deputat pe cine n-a fost ocrotit de baioneta jandarmului străin"; „românului nu-i este îngăduit să-şi facă în şcoală toată instrucția în limba maternă, acesta [fiind] un privilegiu al concetățeanului german, polon, ceh sau italian, inadmisibil, până acum, pentru românul bucovinean"[48] etc.

În același număr al periodicului „Glasul Bucovinei", a fost publicat și *Apelul răzeșimii*, prin care se „protestează cu toată energia contra oricărei înstrăinări a pământului strămoșesc". Acest document aducea în discuție procesul de deznaționalizare a satelor românești dintre Prut și Nistru și era menit să se opună proiectului unui stat ucrainean, care ar fi trebuit să cuprindă partea septentrională a Bucovinei. Apelul cerea ca românii bucovineni să își hotărască soarta împreună cu frații din Transilvania, Maramureș, Crișana și Banat, considerând că, odată ce hotarul cu Galiția ar fi fost închis, sporirea ucrainenilor în Bucovina ar fi încetat[49].

La 27 octombrie 1918, la orele 15.20, sub conducerea lui Dionisie Bejan, s-a deschis Adunarea Națională, la care au participat 300–400 de persoane, în Palatul Național al Societății pentru Cultura și Literatura Română în Bucovina. Președinte

Cernăuți și au hotărât să convoace pe ziua de duminică, 27 l. c., orele 3 p. m., în Palatul Național, o adunare la care vor participa deputații români din Parlament, foștii deputați din Dietă și primarii români din întreaga țară. La adunarea aceasta vor lua parte și ceilalți intelectuali români, după ce vor fi ridicat biletele de legitimație [de] la Dimitrie Bucevschi, la Societatea Tipografică (Palatul Național). Adunarea se ține în baza paragrafului 2 al Legii de întruniri, deci invitarea-legitimație trebuie prezentată la intrare".

[48] *Ibidem*, p. 18–19.

[49] „Glasul Bucovinei", anul I, nr. 2, 25 octombrie 1918, p. 22.

BDD-A32804 © 2016 Institutul „Bucovina" al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 08:56:35 UTC)

al Adunării Naționale a fost ales Iancu Flondor. Dori Popovici a propus Adunării Naționale și aceasta a votat în unanimitate următoarele moțiuni: „I. Reprezentanții poporului român din Bucovina, întruniți astăzi, în ziua de 27 octombrie 1918, în capitala Bucovinei, se declară, în puterea suveranității naționale, Constituantă a acestei țări. II. Constituanta hotărăște unirea Bucovinei integrale cu celelalte țări românești într-un stat național independent și va purcede spre acest scop în deplină solidaritate cu românii din Transilvania și Ungaria. III. Spre a conduce poporul român din Bucovina și a-i apăra drepturile și spre a stabili o legătură strânsă cu toți românii, Constituanta instituie un Consiliu Național de 50 de membri. IV. Constituanta respinge cu hotărâre orice încercare, care ar ținti la știrbirea Bucovinei, dorește, însă, să se înțeleagă cu popoarele conlocuitoare”[50].

Consiliul Național l-a avut la conducere pe Dionisie Bejan, în calitate de președinte, și a instituit Comitetul Executiv (Guvernul Bucovinei), în frunte cu Iancu Flondor[51]. Guvernul era compus din 14 secretari de stat. Au fost aleși, în lipsă, Alexandru Hurmuzaki și Aurel Onciu (ambii se aflau la Cernăuți) – primul considerând că, prin participarea sa, l-ar fi trădat pe împărat (era mareșal al Țării) și al doilea crezând că viitorul Bucovinei era cel preconizat de imperiali și anume, o înțelegere cu ucrainenii. Tot în lipsă au fost aleși și Constantin Isopescul-Grecu și Teofil Simionovici, aflați la Viena în condițiile precizate mai sus.

În timpul cât se desfășura Adunarea Națională, s-au strâns cam 1 000 de bucovineni, care s-au deplasat pe străzile orașului Cernăuți cântând cântece naționale, oprindu-se în fața Palatului guvernatorului și a Primăriei orașului, unde s-a desfășurat steagul tricolor. Când în fereastra Palatului Național a fost arborat tricolorul, Dionisie Bejan a afirmat: „Acum slobozește, Doamne, pe robul Tău, căci îmi văzură ochii mântuirea neamului”[52].

Prima ședință a Consiliului Național s-a ținut în după-amiaza aceleiași zile. Au fost dezbătute chestiuni precum: raporturile cu autoritățile austriece, constituirea Secțiilor de Aprovizionare și Administrativă, alcătuirea delegației ce urma să se deplaseze la guvernator[53] etc. În aceeași zi, reprezentanții germanilor

[50] *Idem*, nr. 3, 29 octombrie 1918, p. 35–36.

[51] *Ibidem*. Cu această ocazie Iancu Flondor a ținut următorul discurs:

„Domnilor,

O iobăgie de aproape un secol și jumătate, pe cât de dureroasă pe atât de rușinoasă, e pe sfârșite. Poporul român din Bucovina e pe cale a șterge și a lepăda lanțul care i-a ferecat sufletul.

Liberi, în puterea suveranității noastre, d-voastră veți hotărî, astăzi, ce veți afla de bine pentru un viitor fericit și falnic al neamului românesc din Bucovina.

Dară, să nu uităm, domnilor, că acest moment înălțător s-a născut din suferințe grele și adâncă jale și e sfințit cu sângele abundent al eroilor noștri.

Vă provoc să vă sculați în picioare, ca semn de jurunință că nu-i vom uita niciodată și că ne vom arăta totdeauna demni de sacrificiul lor.

Închei cu rugămintea fierbinte: Deie Dumnezeu ca momentul acesta mare și acelea care vor urma să afle în rândurile noastre numai suflete mari!”

[52] „Glasul Bucovinei”, anul I, nr. 3, 29 octombrie 1918, p. 37.

[53] Radu Economu, *op. cit*., p. 10.

BDD-A32804 © 2016 Institutul „Bucovina” al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 08:56:35 UTC)

din Bucovina, adunați sub conducerea domnului dr. Kohlruss, au adoptat, în unanimitate, o moțiune prin care se pronunțau fie pentru păstrarea „cadrelor vechi ale țării acesteia", fie să urmeze „împreunarea cu Ardealul și Banatul", alături de români[54]. Hotărârile Constituantei au fost aduse la cunoștința guvernatorului Etzdorf a doua zi, pe 28 octombrie 1918, de o delegație compusă din Iancu Flondor, Gheorghe Sârbu și Dori Popovici.

Delegația românilor bucovineni i-a cerut lui Etzdorf să predea puterea, să ordone retragerea românilor din armata imperială și aducerea lor acasă. Etzdorf a căutat să poarte discuțiile cu delegația românilor în spiritul *Manifestului* imperial și a fost interesat de posibila intervenție a unei armate străine (română!) în Bucovina, refuzând oferta lui Sârbu de a se ocupa de aprovizionarea populației. Iancu Flondor a cerut ca, până la venirea trupelor române, jandarmii austrieci să ocrotească Consiliul Național Român. Așteptând alte evenimente, pentru a acționa, guvernatorul Etzorf a informat guvernul central și a propus evacuarea funcționarilor la Stanislav. Cum se aștepta rezultatul întrevederii delegației Consiliului Național Român cu Etzdorf, următoarea ședință a fost planificată pe 28 octombrie 1918, însă, din cauza evenimentelor din Bucovina, ea a fost ținută abia pe 12 noiembrie 1918[55]. Evenimentele din Cernăuți au constrâns membrii Consiliului Național Român să treacă în clandestinitate.

Consiliul Național Român a trimis la Iași, la 2 noiembrie 1918, la Ministerul Afacerilor Externe, condus atunci de C. C. Arion, o copie a textului moțiunilor adoptate la Cernăuți. În misiunea sa la Iași, Vasile Bodnărescu era însoțit de deputatul Nicu Gherghel. Bodnărescu a fost acreditat ca agent diplomatic pe lângă guvernul român. Toate acestea se petreceau în condițiile în care Puterile Centrale nu erau învinse și la conducerea României era un guvern pro-german, care se afla sub efectele Tratatului de la București. Activitatea Consiliului Național al Românilor a fost mult îngreunată de Ucrainska Națională Rada, formată la Lemberg, de acțiunea legionarilor ucraineni – conduși de arhiducele Wilhelm, care își luase numele de Wasyl Weschywan, zis cneaz Stefanovici –, și de autoritățile austriece din provincie, care s-au menținut la putere mai mult decât în alte provincii ale fostului imperiu. La 2 noiembrie 1918, legionarii ucraineni au ocupat cazărmile și, în noaptea de 2 spre 3, au devastat magazinele statului și pe cele particulare din Cernăuți, au produs pagube unor clădiri și instituții, timp în care s-au înregistrat un mort și 30 de răniți grav și mai mulți civili au fost răniți ușor. Guvernatorul Etzdorf pierduse controlul asupra orașului Cernăuți, din cauza anarhiei provocate de trupele de haidamaci.

Tot atunci, Etzdorf s-a întâlnit cu deputații Alexandru Hurmuzaki, Aurel Onciul și George Grigorovici, alături de reprezentanții Radei Ucrainene din Cernăuți. Fostul mareșal al Bucovinei, Alexandru Hurmuzaki, și George

[54] *Ibidem*, p. 48.
[55] Radu Economu, *op. cit*., p. 10.

BDD-A32804 © 2016 Institutul „Bucovina" al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 08:56:35 UTC)

Grigorovici au propus ca Etzdorf să își exercite puterea până la încheierea păcii, împreună cu un consiliu format din reprezentanții etniilor din Bucovina. Aurel Onciul era de părere să preia puterea împreună cu ucrainenii. În aceste condiții, Iancu Flondor l-a trimis la Iași pe Vasile Bodnărescu, cu misiunea de a obține sprijinul militar al guvernului român. Ca măsură de siguranță, în ziua de 5 noiembrie 1918 (st. n.), Iancu Flondor a trimis și o telegramă adresată lui Averescu, cu același conținut. Datorită absenței acestuia din Iași, telegrama a ajuns la primul-ministru Marghiloman, prin intermediul lui Sever Zotta, cumnatul său, care era director al Arhivelor Statului din Iași[56]. Însă, la data la care telegrama a fost primită de Marghiloman, ordinul de intrare a trupelor române în Bucovina fusese dat. Guvernul condus de generalul Constantin Coandă, instaurat la 24 octombrie (6 noiembrie 1918 st. n.), a continuat politica guvernului Marghiloman, fiind de acord cu intrarea trupelor române în Bucovina[57]. Despre acțiunile lui Marghiloman a fost informat și regele Ferdinand.

La 3 noiembrie 1918, Adunarea Națională a Ucrainenilor a contestat hotărârile Consiliului Național al Românilor, iar Aurel Onciul, fără acordul Consiliului Național Român, a convocat o adunare națională la care nu s-a prezentat nimeni, fapt care arăta că românii se desolidarizaseră de acțiunile sale. Aceasta se întâmpla în ziua în care, la Padova, Austro-Ungaria semna armistițiul cu Puterile Aliate și Asociate și, la Budapesta, se forma un nou guvern, care declara independența Ungariei față de Austria și ieșirea din alianța militară cu Germania. În aceeași zi, în capitala Bucovinei s-au ținut trei adunări ale Consiliului Național Ucrainean din Lemberg, la care au luat parte 7–8 000 de participanți[58].

Pe 4 noiembrie 1918, Iancu Flondor a fost chemat de către Etzdorf. Inițial, Flondor a refuzat, argumentând că nu primise răspuns la cererile românilor din 28 octombrie 1918. Totuși, cei doi s-au întâlnit în casa lui Alexandru Hurmuzaki[59], în prezența lui Aurel Țurcanu și I. V. Stârcea. Etzdorf a insistat ca românii să se înțeleagă cu ucrainenii, conform următorului plan: partea Bucovinei până la Prut ar fi trebuit să fie stăpânită de ucraineni, românii urmând să stăpânească partea de sud a provinciei, până la Siret, iar teritoriul cuprins între Siret și Prut ar fi trebuit să fie supus unui condominium. Iancu Flondor a refuzat propunerile lui Etzdorf și a anunțat că a cerut protecția guvernului român[60]. În aceste condiții, guvernatorul Bucovinei a anunțat că va rămâne la Cernăuți, până la intrarea trupelor Antantei.

[56] *Ibidem*, p. 15.

[57] Pavel Țugui, *op. cit.*, p. 68. Relativ la același aspect, Teodor Balan, *op. cit.*, p. 98, comenta caustic: „Marghiloman, ministrul președinte român, nu s-a putut hotărî să trimită armata română în Bucovina”. Afirmația îl nedreptățea pe prim-ministrul român, pentru că evoluțiile politice ulterioare nu favorizează această poziție.

[58] Radu Economu, *op. cit*., p. 12–13.

[59] Teodor Balan, *op. cit*., p. 97.

[60] Radu Economu, *op. cit*., p. 14, Pavel Țugui, *op. cit*., p. 66.

BDD-A32804 © 2016 Institutul „Bucovina” al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 08:56:35 UTC)

Plecat de la Cernăuți, în ziua de 2 noiembrie 1918, Vasile Bodnărescu a fost primit în ziua următoare de autoritățile vremii, de unii oameni politici și, pe 4 noiembrie 1918, de primul-ministru, Alexandru Marghiloman. În aceeași zi, delegația de bucovineni, între care se afla și Vasile Bodnărescu, s-a întâlnit și cu Regina Maria. Aceasta consemna în jurnalul ei că a avut o conversație de 20 de minute cu aceștia și își exprima bucuria că, în sfârșit, bucovinenii se apropiau de România, adăugând că, „după atâtea suferințe, bucuria ne e sobră”[61]. Impresionată de frumusețea discursului bucovinenilor, semnat de Sextil Pușcariu și Vasile Bodnărescu, Regina Maria atașa la jurnalul său cele rostite cu această ocazie: „Doamnă, de dincolo de stâlpii vopsiți cu galben și cu negru, din țara suferințelor, de mult căutau cu dor priviri înlăcrămate spre Țara fericită, pe a[l] cărei tron stătea Regina Maria, alinătoarea durerilor. Azi, când acești stâlpi nu sunt împlântați în inima Moldovei, Bucovina ne trimite să Vă spunem cât de adânci sunt sentimentele ei de recunoștință și cât de mare e fericirea ei, de a se ști ocrotită de cea mai bună maică, ce a stat vreodată pe Tronul unei țări. Să ne trăiești, Măria Ta!”[62]

Apoi, Vasile Bodnărescu a plecat la Cernăuți, spre a-l informa pe Flondor, și a revenit la Iași, pentru a participa, pe 6 noiembrie 1918, în calitate de atașat diplomatic al Consiliului Național Român din Bucovina, la ședința Consiliului de Miniștri, de data aceasta condus de generalul C. Coandă. În această calitate, el a informat guvernul român despre situația din Bucovina. Ulterior, Vasile Bodnărescu a fost primit de ministrul de Interne, Artur Văitoianu, și de Șeful Marelui Stat Major, generalul Cristescu. Dacă, la început, guvernul român a fost mai circumspect, fiind de acord să dea sprijin doar pentru echiparea Jandarmeriei și pentru Garda Națională din Bucovina – așa cum afirmase Al. Marghiloman –, pe 6 noiembrie 1918, a fost dat ordinul de mobilizare a Diviziei a VIII-a, condusă de Iacob Zadik, care a înaintat, mai târziu, până la Cernăuți, la 11 noiembrie 1918[63]. În lucrarea *Note politice*, primul-ministru Marghiloman nota faptul că nu putea intra în Bucovina la chemarea Consiliului Național Român, pentru că aceasta ar fi însemnat violarea normelor de drept internațional, având în vedere că România, condusă de un guvern conservator, se afla sub efectele Tratatului de la București și că Bucovina se afla sub administrarea guvernului de la Viena: „Armata română n-ar putea interveni, decât dacă ar fi chemată să ajute la reprimarea unei revoluții” [64]. Legat de același subiect, se cuvine să menționăm și faptul că Marghiloman îl informase pe ambasadorul Austriei în România, contele Demblin, că România urma să trimită trupe la chemarea populației din Bucovina. Acesta își arăta surprinderea, pe 6 noiembrie 1918, că nu fusese informat despre cererea Consiliului Național Român din Bucovina. Ori, din datele pe care le avem, știm că

[61] Maria, Regina României, *Jurnal de război*, vol. III (1918), Traducere de Anca Bărbulescu, Ediție îngrijită și prefață de Lucian Boia, București, Editura Humanitas, 2014–2015, p. 401.

[62] *Ibidem*, p. 403.

[63] Teodor Balan, *op. cit.*, p. 98.

[64] Apud Pavel Țugui, *op. cit.*, p. 68.

BDD-A32804 © 2016 Institutul „Bucovina” al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 08:56:35 UTC)

guvernul vienez fusese informat despre poziția lui Iancu Flondor (și a Consiliului Național Român din Bucovina), exprimată la întâlnirea sa cu Etzdorf, din 28 octombrie 1918, și la cea de-a doua întâlnire, pe care a avut-o în casa lui Alexandru Hurmuzaki. Atunci Iancu Flondor l-a informat pe guvernatorul Bucovinei că ceruse protecția armatelor române. În urma acestor întâlniri, Etzdorf a informat guvernul de la Viena și acesta n-a reacționat în niciun fel, ultima dată fiind în imposibilitatea să o facă, din cauza evenimentelor din Austria.

Totodată, se cuvine să invocăm și faptul că, pe 4 noiembrie 1918, sosise la Iași Victor Antonescu, care aducea un mesaj oficial din partea guvernului francez, prin care se cerea reintrarea României în război, conform înțelegerilor din 1916. În același context, Robert Lansing se adresa Consiliului Național al Unității Românești de la Paris–Washington, precizând că guvernul S.U.A. „n-a pierdut din vedere fericirea viitoare și integritatea României ca țară liberă și independentă" și că „justele drepturi politice și teritoriale ale poporului român să fie obținute și asigurate contra oricărei agresiuni străine"[65].

Această declarație fiind publicată pe 6 noiembrie 1918, regele Ferdinand I l-a chemat pe Marghiloman și i-a cerut să își depună mandatul, pentru că Puterile Antantei îi reproșau intrarea în Bucovina fără să se fi consultat cu ele[66]. De fapt, Puterile Aliate și Asociate doreau un alt guvern al României, dispus să revină alături de ele în relațiile internaționale. În seara zilei de 6 noiembrie 1918, guvernul Coandă, care era format în afara partidelor politice, a depus jurământul față de rege. Acesta a declarat neavenit Tratatul de la Buftea-București cu Triplica, a făcut cea de a doua mobilizare a armatei și a reînnoit angajamentele din 1916 ale României.

La 28 octombrie/10 noiembrie 1918, în timp ce trupele aliate traversau Dunărea și România reintra în război împotriva Germaniei, trupele românești au intrat simultan în teritoriile românești ocupate: două divizii înaintau în Transilvania (pe direcțiile Târgu Mureș – Reghin și dinspre sud-est spre Brașov[67]), iar Divizia a VIII-a de Infanterie, condusă de Iacob Zadik, se afla la câțiva kilometri de Cernăuți. Reținem că Al. Marghiloman, în promisiunea sa către bucovinenii care-i cereau

[65] *Ibidem*, p. 71.

[66] Aprofundând acest aspect, Radu Economu, *op. cit.*, p. 18–19, arată că în dimineața zilei de 6 noiembrie 1918, înainte de a demisiona, Al. Marghiloman trimisese Legației Angliei, conduse de G. Berclay, informarea că dăduse ordin trupelor să intre în Bucovina, având ca temei cererile Consiliului Național Român din Bucovina, constituit în conformitate cu principiile lui W. Wilson. Regele Ferdinand fusese informat și că aceeași notă fusese trimisă lui Demblin, la Legația Austriei. În ședința Camerelor reunite, în care Al. Marghiloman își anunța demisia, C. C. Arion declara: „Guvernul moare, fiindcă a luat Bucovina. E cel mai frumos sfârșit ce se putea spera".

[67] Anastasie Iordache, *România în Primul Război Mondial*, în *Istoria românilor*, vol. VII, tomul II, *De la Independență la Marea Unire*, coord. Gheorghe Platon, București, Editura Enciclopedică, 2003, p. 452.

BDD-A32804 © 2016 Institutul „Bucovina" al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 08:56:35 UTC)

sprijinul, se referise la trupe de jandarmi și poliție. Iacob Zadik conducea o divizie compusă din 3 000 de ostași[68].

Pe 6 noiembrie 1918 (st. n.), Consiliul Național Ucrainean anunța, prin manifeste tipărite în limbile ucraineană, română și germană, că a preluat puterea[69]. O companie de soldați ucraineni din Colomea se alătura legiunii din Cernăuți. A fost ocupat Palatul guvernatorului, iar Ilie Spenul, Nicolai Semaca și Omelian Popowicz s-au prezentat la guvernator, ca să le fie predată puterea. Guvernatorul Etzdorf a rezistat și a condiționat acest act de o înțelegere între ucraineni și români.

La ora 16.00, delegații ucraineni se prezintă la guvernator împreună cu Aurel Onciul. Acesta din urmă se intitula „comisar național român", cu acordul Consiliului Național Ucrainean, convins fiind că hotărârea asupra Bucovinei avea să fie luată în cadrul Conferinței de Pace. În conformitate cu înțelegerea dintre ucraineni și Aurel Onciul, Bucovina urma să fie împărțită în două, cu două guverne cu autoritate asupra comunelor unde exista o majoritate etnică, îndrituită să confere controlul asupra acelei localități, adică partea de nord sub controlul ucrainenilor și sudul sub controlul românilor (după principiul majorității etnice). Orașul Cernăuți ar fi rămas sub un condominium româno-ucrainean.

După semnarea protocolului de către Aurel Onciul[70], Omelian Popowicz și Etzdorf, unii dintre funcționarii administrației provinciale au depus jurământul față de noile autorități. Unii dintre funcționarii români au refuzat acest lucru; între aceștia erau Erast și Constantin Tarangul și ing. Cornel Tarnovițchi. În Cernăuți a fost împărțit, în aceeași zi, un *Manifest către cetățenii liberi ai tuturor națiunilor și stărilor Țării*, prin care se anunța preluarea puterii. Radu Economu apreciază că Etzdorf a „predat" puterea, deși nu avea nicio îndreptățire în acest sens, și *Manifestul* a fost răspândit și în Cernăuți, deși, conform protocolului, acesta era, formal, un condominium. În *Manifest* nu se vorbea despre înțelegerea privind împărțirea teritoriului Bucovinei și de formarea a două guverne.

Primarul social-democrat Iosif Bezpalco s-a adresat și el populației. În același timp, au fost luate măsuri împotriva Consiliului Național Român, a fost devastat Palatul Național al Românilor, în sate și orașe au fost produse, de asemenea, devastări, și erau urmăriți, spre a fi pedepsiți, toți aceia care erau de

[68] Radu Economu, *op. cit*., p. 19, susține că sub comanda lui Iacob Zadik se aflau Regimentele 16, 19 Infanterie și 8 Vânători, date reluate și de Pavel Țugui, *op. cit*., p. 73, în timp ce Teodor Balan, *op. cit*., p. 98, scria că regimentele conduse de Zadik erau 16, 29 și 37 Infanterie și 3 și 8 Roșiori.

[69] Ion Bilețchi-Albescu, Traian Roșu, *Câmpulungul în zorile Unirii*, culegere întocmită de Ion Filipciuc, Câmpulung Moldovenesc, Biblioteca „Miorița", 2014, p. 18. Consiliul Național Ucrainean a răspândit în orașul Cernăuți un *Manifest către cetățenii liberi ai tuturor națiunilor și stărilor Țării*, dar în care nu se pomenea nimic despre un „guvern" român sau un condominium româno-ucrainean în Bucovina.

[70] „Glasul Bucovinei", anul I, nr. 6, 8 noiembrie 1918, p. 96, consemna, la rubrica *Ultima oră*, declarația deputatului George Grigorovici, în care se preciza că „dl. Onciul s-a pus la dispoziția actualului guvern din Cernăuți, prezentându-se ca delegat al «Consiliului Național Parlamentar», fără de a fi întrebat pe ceilalți deputați din Parlament de părerea lor și fără de asentimentul lor".

BDD-A32804 © 2016 Institutul „Bucovina" al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 08:56:35 UTC)

partea cauzei românilor. În acest context, Primăria orașului Rădăuți a trimis un apel disperat primului-ministru, la Iași, prin care solicita trimiterea unei unități militare în oraș: „Veniți-ne în ajutor, căci, altfel, ne pierdem!” [71] În acest context, consemnăm că armata română – până atunci cantonată la Burdujeni – intra în Suceava pe 8 noiembrie 1918, zi în care „Glasul Bucovinei” avea, pe prima pagină, articolul ce anunța venirea armatei române în Cernăuți[72].

După ce realizase „înțelegerea” cu ucrainenii, Aurel Onciul, în calitatea sa de „comisar al Moldovei de Sus”, s-a deplasat în ziua de 8 noiembrie 1918 la Suceava, la primăria orașului, pentru a se întâlni cu generalul Zadik și a protesta față de înaintarea trupelor române în Bucovina. Din cauza cursului nefavorabil al evenimentelor, Aurel Onciul s-a pus la dispoziția comandantului Diviziei a VIII-a și a fost expediat cu trenul la Iași, unde a fost întâmpinat cu pietre de către studenți și de către refugiații bucovineni în capitala Moldovei[73].

În ziua de 9 noiembrie 1918 (st. n.), ajunge în Cernăuți o companie austro-ungară, condusă de sublocotenentul Ilie Lazăr, care făcea parte din Regimentul 8 Honvezi–Lugoj. Această companie venise cu trenul de la Troscianetz-Podolski (la nord de Tiraspol) până la Noua Sulița. De aici și până la Cernăuți a venit în marș forțat, pe jos. În Cernăuți, această companie a organizat gărzi și patrule, și Ilie Lazăr a fost între cei care au arborat tricolorul pe clădirea Primăriei. Legionarii ucraineni au părăsit în dezordine Cernăuții. În același timp, Regimentul 29 Dorohoi se îndrepta spre Cernăuți. În noaptea de 9 spre 10 noiembrie 1918, regimentul acesta poposea la Tărășeni; acolo avea să vină și generalul Iacob Zadik.

Pe 10 noiembrie 1918, Iacob Zadik, care se oprise cu trupele sale la Corovia, la intrarea în Cernăuți, trimite în recunoaștere o patrulă formată din doi ofițeri, un sublocotenent și șase soldați cu motocicletele[74]. În aceeași zi, intrau în Rădăuți 11 soldați români, veniți cu trenul dinspre Dornești, moment consemnat nefavorabil de Franz Wiszniowski, în lucrarea *Radautz, die deutscheste Stadt des*

[71] Radu Economu, *op. cit*., p. 17.

[72] „Glasul Bucovinei”, anul I, nr. 6, 8 noiembrie 1918, p. 81: „În mormântul său de la Putna s-a deșteptat voievodul, după un somn de cinci sute de ani, chinuit de visuri urâte de mai bine de un veac. L-au trezit tropote de cai, pe care el le-a recunoscut: «Vin arcașii mei, în colțul de țară care mi-a fost mai drag».

Armatele române au intrat în Bucovina, unde acum fâlfâie triumfător stindardul României. Umbra lui Ștefan binecuvântează poporul său. De pe plaiurile Ardealului ne cheamă duhul lui Mihai Viteazu[l]. Răsune buciumele pe întreg cuprinsul românesc, căci se apropie sărbătoarea mare a Unirii tuturor românilor!

Copleșiți de dorul visului nostru de veacuri, îngenunchem în înaintea mormintelor eroilor noștri, reînnoind jurământul de a înfăptui România Mare.

Bine ați venit vitejilor! În casele noastre, la sate și la orașe, unde au fost lacrimi pentru pribegii noștri căzuți alături de voi pe câmpul de luptă, se însenineză sufletele”.

[73] Marian Olaru, *Activitatea politică a lui Aurel Onciul*, în „Analele Bucovinei”, Rădăuți–București, anul II, nr. 2 (3), [iulie–decembrie] 1995, p. 287.

[74] Ion Bilețchi-Albescu, Traian Roșu, *op. cit.*, p. 20.

BDD-A32804 © 2016 Institutul „Bucovina” al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 08:56:35 UTC)

Buchenlandes, iar la Iași regele Ferdinand dădea o *Proclamație* către ostași, prin care-i chema să înfăptuiască unirea românilor.

La 11 noiembrie 1918, la orele 12.00, trupele române intră în Cernăuți pe trei coloane, iar la ora 14.00, generalul Iacob Zadik, împreună cu alți ofițeri români, intră în sediul Societății pentru Cultura și Literatura Română în Bucovina, unde sunt întâmpinați de Iancu Flondor. Au fost rostite discursuri patriotice, atât de către Iancu Flondor, cât și de Iacob Zadik. O atmosferă de sărbătoare a cuprins orașul Cernăuți. Era în ziua în care, la Compiegne, Germania semna armistițiul cu Puterile Asociate și Aliate.

Din cronica evenimentelor, care s-au succedat până la Congresul General al Bucovinei, mai reținem și faptul că, la 17 noiembrie 1918, a fost dizolvată „Republica ucraineană de Coțmani" și a fost arestat „guvernul" acestei „republici". Era vorba de un comitet ucrainean, în frunte cu preotul Catereniuc, întrunit în sala primăriei din localitate. Ofițerii români, trimiși să „curețe" terenul, i-au suit pe membrii acestui comitet în două căruțe și i-au condus la comandamentul regimentului, de unde au ajuns la Cernăuți, la generalul Iacob Zadik[75].

Convocarea Congresului General al Bucovinei, la 28 noiembrie 1918, avea să consacre, în rezoluția adoptată la aceeași dată, „unirea pe vecie" cu Regatul României. Acest fapt a însemnat, în contextul epocii, realizarea ultimei etape a formării statului național-unitar român, moment ce survine disoluției imperiilor multinaționale vecine, pe ruinele cărora, în Europa Centrală și de Răsărit, s-au ridicat sau s-au întregit statele naționale. Acumularea speranțelor din vremea războiului, ca și evoluția raportului de forțe naționale, politice și culturale din Ducatul Bucovinei, aveau să fie decontate, în perioada interbelică, prin restructurări, repoziționări și apariția unor noi forțe politice, care își asumau să activeze consonat cu forțele ce existau la nivel național. În context național, amintind autorităților române esența voinței lor, exprimată la 27 octombrie și 28 noiembrie 1918, și specificul Bucovinei, bucovinenii căutau să obțină împlinirea idealului național. Rezoluția Congresului General al Bucovinei, adoptată la 28 noiembrie 1918, consacra „unirea pe vecie" a Bucovinei cu România[76].

---

[75] Dana Vatamaniuc, *Minorități etnice în Bucovina interbelică. Discurs identitar, propagandă, iredentism*, Teză de doctorat – rezumat, p. 7, accesat online la 31 mai 2015.

[76] Telegrama trimisă Regelui Ferdinand, de către Iancu Flondor, la 28 noiembrie 1918, avea următorul mesaj:

„Majestății Sale Regelui Ferdinand I, Iași.

Congresul General al Bucovinei, care întrupează suprema putere a Țării, în numele Suveranității Naționale, a votat astăzi în unanimitate Unirea necondiționată și pentru vecie a Bucovinei, în hotarele ei istorice, cu Regatul României.

Mulțumind Proniei Cerești, că, după o lungă și dureroasă așteptare, ne-a învrednicit de a vedea ispășită nelegiuirea ce s-a săvârșit acum 144 de ani față de țara noastră și mândri că avem fericirea de a aclama pe Majestatea Voastră, Domn liberator și purtător de grijă al neamului nostru, rugăm să ne primiți sub sceptrul ocrotitor al Majestății Voastre și, reînnodând firul rupt cu silnicie înainte de un veac și jumătate, să reînnoiți strălucirea Coroanei lui Ștefan. Majestate, să trăiți mulți și

BDD-A32804 © 2016 Institutul „Bucovina" al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 08:56:35 UTC)

Împlinirea proiectului politic și național de unire a Bucovinei cu România nu a fost bine apreciat sau primit de o parte dintre ucraineni. Să notăm că speranțele multora dintre ucrainenii din Bucovina se corelau, în timp și spațiu, cu acțiunile bolșevicilor din Rusia și cu cele ale lui Cristian Rakovski, de cooperare ruso-maghiară pentru destructurarea României[77]. Agitatorii bolșevici și naționaliștii ucraineni, împreună cu toți nemulțumiții de căderea Imperiului Austro-Ungar, au opus rezistență față de măsurile care erau luate de autoritățile române venite în Bucovina, criticându-le pentru că erau aplicate prea în pripă și că nu țineau seama de realitățile etno-demografice sau de tradițiile birocratice din provincie[78].

Evreii bucovineni, aflați în diaspora sau în taberele de refugiați din interiorul Imperiului Austro-Ungar, imediat după publicarea *Manifestului* împăratului Carol, au trecut la organizarea propriului consiliu național, format din sioniști, liberali și socialiști. Acest organism s-a pronunțat pentru recunoașterea deplină a drepturilor evreilor și a autodeterminării lor naționale. În *Manifestul* pe care l-au publicat cu această ocazie, cereau o „Adunare" aleasă dintre toți evreii de sex masculin și care erau majori. Aceasta urma să pregătească o constituție și „era responsabilă pentru relațiile cu celelalte națiuni majoritare, printre care poporul evreu trăiește"[79]. De asemenea, solicitau „autoritate unică în problemele economice și naționale care aparțin minorității evreiești". Adunarea trebuia să se preocupe de asigurarea egalității juridice și politice, „reprezentarea proporțională în afacerile naționale și comunale", asigurarea drepturilor neamului evreiesc în statele din Europa de Est și a dreptului de imigrație către toate țările și, în special, în Palestina, extinderea așezărilor evreiești din Palestina etc. Documentul amintit era semnat de reprezentanții Partidului Evreiesc Provincial, Organizația Provincială Social-Democrată, Organizația Provincială a Sioniștilor și Organizația Provincială a Partidului Socialist Muncitoresc „Poale Zion"[80].

Întruniți la Cernăuți, la 22 octombrie 1918, reprezentanții organizațiilor politice care au semnat *Manifestul* nu au reușit organizarea unui Comitet Național Evreiesc. Atunci când regimentele austriece din Cernăuți au fost puse în stare de alertă, datorită agitațiilor ucrainenilor și în fața pericolului unor confruntări violente, evreii din Cernăuți au hotărât constituirea unor formații de autoapărare. Ofițerii evrei din Cernăuți, întruniți în casa lui Ferdinand Sternlieb, pe Str. Mikulicz, Nr. 5, au jurat solemn, cu mâna pe mezuză, că vor apăra viața evreilor din Cernăuți. Pentru punerea în practică a acestui plan, au acționat

---

fericiți ani! Președintele Congresului General al Bucovinei, Iancu Flondor". Apud, Maria, Regina României, *op. cit.*, p. 414.

[77] Larry L. Watts, *Ferește-mă, Doamne, de prieteni. Războiul clandestin al Blocului Sovietic cu România*, București, Editura Rao, 2011, p. 76–80.

[78] O serie dintre argumentele vehiculate de adversarii unirii Bucovinei cu România se regăsesc în presa rusă sau bolșevică, din Cernăuții anilor 1917 sau 1918, și în documentele ulterioare ale Internaționalei Comuniste privitoare la România.

[79] Arie Leon Schmelzer, *op. cit*., p. 67.

[80] *Ibidem*.

BDD-A32804 © 2016 Institutul „Bucovina" al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 08:56:35 UTC)

dr. Ferdinand Sternlieb, locotenentul Alexandru Rosenfeld (fiul rabinului-şef, dr. Josef Rosenfeld), locotenentul Benno Sternberg, prim-locotenentul Leon Schmelzer, locotenentul Moses Hochstadt, plutonierul Birnbaum şi şeful casieriei Regimentului de Infanterie 41, Moritz Geiger. Acesta din urmă a obţinut un ordin de rechiziţie şi, cu sprijinul altor ofiţeri şi subofiţeri evrei din Cernăuţi, au fost luate două vagoane cu arme şi muniţii, care au fost transferate către formaţiunile evreieşti de autoapărare din Cernăuţi. La 31 octombrie 1918, atunci când a izbucnit revolta regimentelor din oraş, evreii au reuşit să dezarmeze trupele predispuse la jaf şi dezordine. De asemenea, la 15 noiembrie, când mii de ucraineni au intrat în oraşul Cernăuţi şi au pus stăpânire pe principalele instituţii, formaţiunile de autoapărare evreieşti au asigurat paza bunurilor şi a cartierelor locuite de evrei, ulterior, ucrainenii retrăgându-se din oraş.

În urma acestor evenimente, comitetele naţionale din Cernăuţi au hotărât înfiinţarea Gărzii Civile, care a rechiziţionat sediul pompierilor din Cernăuţi şi a fost dotată cu maşini şi motociclete. Cel care a condus Garda Civilă a fost locotenentul Leon Schmelzer. În aceste condiţii, Garda Civilă a confiscat din oraş, în câteva săptămâni, 4 480 de puşti, 18 mitraliere, 1 460 de pistoale şi cantităţi mari de muniţie şi explozivi.

Pe 10 noiembrie 1918, s-a constituit Comitetul Naţional Evreiesc, compus din reprezentanţii diferitelor curente politice ale evreilor bucovineni. Comitetul director al acestui organism era format din deputaţii evreilor în Dieta Bucovinei şi în Parlamentul din Viena şi din 51 de reprezentanţi ai partidelor politice evreieşti din Bucovina. În Comitetul Executiv au fost cuprinşi, între alţii: Moritz Oberlaender, Jacob Pistiner, Bertholt Friedman, Markus Kaswan, Meyer Ebner, Solomon Kassener, Markus Kraemer, Friedrich Billig, Bernhardt Fleminger, şef-rabinul Josef Rosenfeld şi Benno Straucher (membru supleant). Comitetul Naţional Evreiesc s-a confruntat cu chestiuni dificile, legate de evenimentele din Bucovina, între acestea, folosirea forţei împotriva evreilor şi brutalizarea unora dintre aceştia, incendierea averilor evreilor în unele sate din Bucovina (Dorna Candreni, Poiana Stampei şi Todireşti[81]). Comitetul Naţional Evreiesc a fost preocupat de chestiunile privitoare la dreptul acestei comunităţi la autodeterminare, pentru apărarea drepturilor acesteia în conformitate cu principiile wilsoniene şi reglementarea raporturilor cu grupurile etnice care revendicau teritoriul Bucovinei pentru propriul proiect politic naţional: românii şi ucrainenii. La invitaţia lui Iancu Flondor de a participa la Congresul General al Bucovinei, din 28 noiembrie 1918, evreii au adoptat „o poziţie neutră”, refuzând să participe, cu precizarea conform căreia „Congresul Naţional Evreiesc recunoaşte unirea teritoriilor româneşti într-un singur stat şi, în cadrul acestuia, a [respectării] principiilor autodeterminării, la care poporul român are dreptul. În lumina faptului că evreii din România nu se bucură de drepturi egale şi că situaţia actuală nu pare să promită drepturile civile şi politice

[81] *Ibidem*.

BDD-A32804 © 2016 Institutul „Bucovina” al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 08:56:35 UTC)

egale evreilor din România, în condițiile legii, Congresul Național Evreiesc cere, pentru viitor, drepturi egale necondiționate”[82]. Documentul prezentat mai sus a fost adoptat la 27 noiembrie și semnat de Meyer Ebner, Jacob Pistiner și Bertholt Friedman. Istoriografia evreiască este de părere că atitudinea evreilor bucovineni, în contextul evenimentelor din octombrie–noiembrie 1918, era îndreptățită și, de aceea, a fost necesar apelul la mișcările evreiești din diferite țări. Așa s-a întâmplat la 15 decembrie 1918, când Congresul American Evreiesc a solicitat prin reprezentanții săi, care au participat la tratativele de la Paris, libertatea religioasă și politică pentru toate persoanele, indiferent de etnie, garanții internaționale pentru siguranța și drepturile evreilor din România ca minoritate națională.

La tratativele de pace de la Paris, o parte dintre adversarii sau scepticii unirii, între care unii erau reprezentanți ai unor grupuri etnice din Bucovina (evrei, ucraineni ș.a.), a căutat să slăbească poziția de negociere a României și să prezinte nefavorabil situația din provincie, pentru a obține condiții mai bune pentru proiectele lor politice și naționale, ulterior valorificate de extremismele naționale ce s-au manifestat în perioada interbelică. În acest context, nu putem să nu consemnăm și o anumită opacitate a autorităților românești față de unele cereri ale noilor cetățeni ai Regatului și tendința politicienilor români de a neglija specificul provinciei și de periferizare a acesteia, în raport cu centrul politico-administrativ – București. Așa se explică faptul că, prin anii ’30 ai secolului trecut, în rândul românilor bucovineni erau evocate bunele rânduieli din vremea austriecilor.

Desfășurarea războiului pe teritoriul Bucovinei a provocat imense pagube materiale și a dus la numeroase pierderi de vieți omenești. Din păcate, nici până acum nu se știe care a fost tributul de vieți omenești, pe care Bucovina l-a plătit între anii 1914 și 1918. În același timp, desfășurarea războiului pe teritoriul Bucovinei a pus în evidență slăbiciunile administrației civile și militare austriece din provincie, fapt evidențiat de comportamentul brutal sau jignitor al unor funcționari, care îi tratau pe unii dintre cetățenii provinciei după apartenența etnică sau religioasă. Acest fapt, precum și aplicarea parțială sau părtinitoare a legislației, cu toate consecințele ce decurg de aici – numeroase procese de „trădare”, condamnările nedrepte, deportarea unor cetățeni ai Bucovinei în lagăre din interiorul imperiului, numeroasele rechiziționări de bunuri și produse etc. – au contribuit la erodarea încrederii „bunului supus austriac” și evidențierea carențelor birocrației austriece (în timp de război, contemporanii găseau numeroase asemănări cu cea instituită de Imperiul Rus în teritoriile cucerite!). În același timp, comportamentul unor funcționari austrieci a pus la grea încercare cunoscuta toleranță și înțelegerea interetnică existente în provincie. Aceasta a contribuit la radicalizarea pozițiilor grupurilor etnice din Bucovina, care au acordat o atenție sporită proiectelor lor naționale, contribuind în acest fel la slăbirea imperiului, formarea statelor naționale sau întregirea celor existente, între care și România.

[82] *Ibidem*.

BDD-A32804 © 2016 Institutul „Bucovina” al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 08:56:35 UTC)

Ulterior, mișcările extremiste au folosit, drept argumente, stările de lucruri din timpul Primului Război Mondial și de la începutul perioadei interbelice.

În condițiile dificultăților ivite în integrarea provinciilor unite cu Regatul României[83], între care și Bucovina, au apărut reacții nostalgice și resentimente, mai ales între cei care deplângeau căderea Imperiului Austro-Ungar. Astfel, tarele stăpânirii austriece au fost atenuate sau uitate de cei care trăiseră în Imperiul dualist. Chiar și apariția granițelor statelor naționale, în centrul și răsăritul Europei, era un bun prilej pentru a aminti de libertatea de mișcare între Cernăuți și Viena, ce existase până la 1918, împiedicată, după acest an, de numeroasele vămi.

[83] Proces pe care îl regăsim la toate statele formate sau întregite după 1918.

BDD-A32804 © 2016 Institutul „Bucovina" al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 08:56:35 UTC)